

Sent iðnaðarnefnd Alþingis

Reykjavík 17. febrúar 2003
2003020007/016-1
SB/hj

Umsögn NÍ um frumvörp til laga um Orkustofnun og Íslenskar orkurannsóknir

Náttúrufræðistofnun Íslands (NÍ) hefur mótttekið bréf iðnaðarnefndar dags. 5. febrúar 2003 þar sem beðið er um álit stofnunarinnar á frumvörpum til laga um Orkustofnun (544. mál) og Íslenskar orkurannsóknir (545. mál).

NÍ telur að hér sé um mjög mikilvægt mál að ræða þar sem Orkustofnun (OS) hefur í áratugi verið ein stærsta og öflugasta rannsóknarstofnun landsins á vettvangi hagnýtra jarðvísindarannsókna. Í þessum systurfrumvörpum er gert ráð fyrir að Orkustofnun verði klofin í annars vegar stjórnsýslustofnun (Orkustofnun) og hins vegar sjálfstæða rannsóknastofnun (Íslenskar orkurannsóknir; B-stofnun) sem starfi á viðskiptalegum grundvelli á samkeppnismarkaði.

NÍ gerir ekki athugasemd við þessa megin stefnumörkun en leggur áherslu á að vel sé til verksins vandað og að hlutverk, verksvið og upplýsingaskyldur beggja stofnana séu vel skilgreind til að forðast árekstra við aðrar ríkisstofnanir sem þegar hafa hlutverk varðandi náttúrufarsrannsóknir samkvæmt lögum.

Almennar athugasemdir

Orkusjóður: Í frumvarpi til laga um Orkustofnun (2. gr.) er gert ráð fyrir að stofnunin annist umsýslu Orkusjóðs. Í greinargerð er lagt til að jafnframt *falli niður* hlutverk Orkusjóðs við *ffármögnun grunnrannsókna*. Engin rök eru færð fyrir þessu í greinargerðinni. Náttúrufræðistofnun Íslands bendir á að rannsóknir vegna orkuvinnslu beinast einkum að þremur meginþáttum: a) orkuöflun (hvar er hægt að afla orku), b) mannvirkjagerð og framkvæmdir í tengslum við orkuöflun og c) umhverfisáhrif framkvæmda. Vegna almenns skorts á grunnrannsóknnum á náttúru Íslands hefur hefur oft þurft að ráðast í viðamiklar grunnrannsóknir á náttúrufari áður en hægt er að meta umhverfisáhrif tiltekinna framkvæmda. Orkusjóður hefur verið

mikilvægur styrktaraðili fyrir slíkar grunnrannsóknir, sbr. umfangsmiklar náttúrufarsrannsóknir NÍ fyrir Rammaáætlun um virkjun vatnsfalla og jarðhitasvæða.

Gagnasöfn: Í ákvæði til bráðabirgða við frumvarp til laga um Orkustofnun er gert ráð fyrir að rannsóknaniðurstöður og gagnasöfn sem fjármagnaðar hafa verið af opinberu fé verði áfram eign Orkustofnunar. NÍ fagnar því að gagnagrunnar sem kostaðir eru af þjóðinni skuli verða áfram í eign hennar og umsjá. Slíkt ákvæði er mjög mikilvægt fyrir stofnanir s.s. NÍ sem þurfa að nýta rannsóknaniðurstöður annarra stofnana. NÍ gerir ráð fyrir að gagnagrunnar Vatnamælinga sem hafa verið byggðir upp í samstarfi við opinber og hálfopinber fyrirtæki og stofnanir (Landsvirkjun, Veiðimálastofnun, Rafmagnsveitur ríkisins) verði áfram opinir. Á vefsíðu Orkustofnunar-Vatnamælinga segir nú um fyrirspurnir og aðgang að gögnum:

"Að svo miklu leyti sem aðgangur af því tagi verður ekki takmarkaður af þeim sem greiða fyrir söfn það stefna Vatnamælinga að þróa tól til slíkra fyrirspurna".

Mikilvægt er að skilgreina ítarlegar vinnureglur varðandi þessi gagnasöfn þannig að allir aðilar hafi jafnan aðgang. Eins er mikilvægt að skilgreina hvað átt er við með "fjármagnaðir af opinberu fé" þar sem t.d. Landsvirkjun, Veiðimálastofnun o.fl. hafa lagt mikið starf í uppbyggingu þessara gagnagrunna. Meginatriði er að ríkisfyrirtæki sem síðar verða einkavædd að fullu eða hluta geti ekki gert tilkall til ráðstöfunar þessara gagna.

Náttúrufarsrannsóknir: Í frumvarpi til laga um Íslenskar orkurannsóknir (2. gr.) er gert ráð fyrir að stofnunin "vinni að verkefnum og rannsóknum á sviði náttúrufars, orkukumála", os.frv. Skýra þarf hvað átt er við með "rannsóknum á sviði náttúrufars" til að forðast óþarfa skörun og árekstra við lögbundna starfsemi annarra stofnana. "Náttúrufar" í skilningi NÍ nær bæði til lífríkis og jarðminja og skv. lögum nr. 169/1998 (4. gr.) skal "Náttúrufræðistofnun Íslands stunda(r) undirstöðurrannsóknir í dýrafræði, grasafræði og jarðfræði landsins og annast skipulega heimildasöfnun um náttúru Íslands". Stofnunin skal einnig skv. sömu grein aðstoða með rannsóknum við mat á verndargildi vistkerfa og náttúruminja og áhrifum mannvirkjagerðar og annarrar landnotkunar á náttúruna.

Athugasemdir við einstakar greinar

Frumvarp til laga um Orkustofnun:

Í grein 2 (2. og 3. lið) er kveðið á um að Orkustofnun standi fyrir "rannsóknum á orkubúskap þjóðarinnar, á orkulindum landsins og hafsbotsins og á öðrum jarðrænum auðlindum....." og hún eigi að "...safna gögnum um orkulindir og aðrar jarðrænar auðlindir og nýtingu þeirra ogvarðveita þau og miðla upplýsingum til stjórnvalda og almennings". - Í lögum um NÍ (lög nr. 169/1998) stendur um hlutverk NÍ (4 gr. i.) "að skrá berg- og jarðgrunna landsins með kerfisbundnum hætti og vinna að flokkun námasvæða eftir efni, magni aðgengi, gæðum og verndargildi." Þetta má túlka sem sambærileg hlutverk. Jarðrænar auðlindir taka til allra auðlinda á eða í jörðu. Þær eru t.d. berg, laus jarðlög, orka og vatn. Leysa má hugsanlega skörun með því að fella inn í lögina ákvæði um að Orkustofnun hafi samráð við NÍ varðandi námur s.s. berg, laus jarðlög og fleira.

3. gr. Sjá athugasemdir hér að ofan. Tryggja þarf að gagnagrunnar sem Vatnamælingar hafa byggt upp í samstarfi við opinber og hálfopinber fyrirtæki og stofnanir verði áfram opnir (sbr. hér að ofan).

Greinargerð:

Staða Jarðhitaskóla Háskóla Sameinuðu þjóðanna (JHSP) er ekki skýrð í frumvarpinu en rædd í athugasemdum við frumvarpið. NÍ telur hreinlega að kveða á um stöðu skólans í lögunum. Með breyttri tilhögun Orkustofnunar væri ef til vill eðlilegra að fella JHSP undir HÍ eða tengja hana við Norrænu eldfjallastöðina með einhverjum hætti.

Lagt er til að Orkustofnun og Íslenskar orkurannsóknir og e.t.v. fleiri skyld fyrirtæki verði hýst í svokölluðum "Orkugarði". Ef af því verður þarf að tryggja að aðgengi annarra stofnana og fyrirtækja að sameiginlegum opinberum gögnum verði beint í gegnum Orkustofnun eða deildir hennar, en ekki Íslenskar orkurannsóknir. Einnig þarf að tryggja að nábylið hygli ekki samkeppnisstöðu Íslenskra orkurannsókna umfram aðrar stofnanir og fyrirtæki.

Frumvarp til laga um íslenskar orkurannsóknir

2. gr. NÍ gerir athugasemdir við að hlutverk íslenskra orkurannsókna sé m.a. "að vinna að verkefnum og rannsóknum á sviði náttúrufars" (sjá fyrir). Í athugasemdum kemur fram að stjórnin geti jafnvel falið stofnuninni enn víðtækara hlutverk, þ.e. "að stofnunin geti sinnt rannsóknum á sviði auðlinda- og náttúrufarsmála eftir því sem stjórn stofnunarinnar ákveður". Að mati NÍ býður þetta ákvæði upp á skörun við verkefni annarra ríkisstofnana og er lagt til að það verði fellt út eða til vara að "náttúrufar" verði skilgreint nákvæmlega með hliðsjón af hlutverki NÍ og annarra stofnana.

Náttúrufræðistofnun Íslands er til reiðu búin að skýra afstöðu sína til þessara mála ef háttvirt iðnaðarnefnd Alþingis óskar eftir því.

Virðingarfyllst,

Jón Gunnar Ottósson
forstjóri

NÁTTÚRUFRÆÐISTOFNUN ÍSLANDS